

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับประถมศึกษา สังกัดเทศบาล ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียน ระดับประถมศึกษา สังกัดเทศบาล ในภาคตะวันออกเฉียงใต้
2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร
  - 2.1 ความหมายของหลักสูตร
  - 2.2 ความสำคัญของหลักสูตร
  - 2.3 องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร
  - 2.4 การพัฒนาหลักสูตร
3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
  - 3.1 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
  - 3.2 แนวทางการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา
4. ตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
5. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
  - 5.1 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
  - 5.2 ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา
  - 5.3 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
    - 5.3.1 การเตรียมความพร้อม
    - 5.3.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
    - 5.3.3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
    - 5.3.4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)
    - 5.3.5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล
    - 5.3.6 การสรุปผลการดำเนินงาน
    - 5.3.7 การปรับปรุงพัฒนา

6. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

6.1 ตำแหน่งการบริหาร

6.2 ประเภทสถานศึกษา

6.3 ขนาดสถานศึกษา

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สภาพทั่วไปของโรงเรียน ระดับประถมศึกษา สังกัดเทศบาล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สภาพทั่วไปของโรงเรียน ระดับประถมศึกษา สังกัดเทศบาล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน และประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554)

1. โรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดเทศบาล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นการประเมินจาก สมศ. ในรอบการประเมิน พ.ศ. 2553 รวมทั้งสิ้น 53 โรงเรียน ประกอบด้วย

จังหวัดจันทบุรี	มีโรงเรียน	จำนวน 7 โรงเรียน
จังหวัดฉะเชิงเทรา	มีโรงเรียน	จำนวน 4 โรงเรียน
จังหวัดชลบุรี	มีโรงเรียน	จำนวน 23 โรงเรียน
จังหวัดตราด	มีโรงเรียน	จำนวน 1 โรงเรียน
จังหวัดนครนายก	มีโรงเรียน	จำนวน 3 โรงเรียน
จังหวัดปราจีนบุรี	มีโรงเรียน	จำนวน 8 โรงเรียน
จังหวัดระยอง	มีโรงเรียน	จำนวน 5 โรงเรียน
จังหวัดสระแก้ว	มีโรงเรียน	จำนวน 2 โรงเรียน

2. การศึกษาระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดตัดสินใจ การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งการศึกษาระดับประถมศึกษา จะเป็นพื้นฐานเพื่อใช้ในการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า หลักสูตร (Curriculum) มีนักวิชาการ และนักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้หลายทัศนะ ดังนี้

กู๊ด (Good, 1973, p. 3 อ้างถึงใน สุทธิลักษณ์ คณานันท์, 2548, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เช่น หลักสูตร สังคมศึกษา หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น
2. หลักสูตร คือ แผนภาพรวมของเนื้อหา หรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียน จัดให้แก่เด็ก เพื่อให้มีความรู้ หรือให้รับประกาศนียบัตร สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป
3. หลักสูตร คือ กลุ่มวิชา และการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียน ได้เล่าเรียน ภายใต้การแนะนำของโรงเรียน และสถานศึกษา ความหมายในข้อนี้ หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่ง และประสบการณ์อีกส่วนหนึ่ง

กรมวิชาการ (2545, หน้า 1-34) ได้กำหนดรายละเอียดของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง การจัดหลักสูตร การจัดเวลาเรียน การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เกณฑ์การผ่านช่วงชั้น และการจบหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสารหลักฐานการศึกษา การเทียบโอนผลการเรียน การพัฒนาศักยภาพครู การจัดหลักสูตรสถานศึกษา และการกำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงาน

นิตยา สุวรรณศรี (2545, หน้า 5) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง แผน ซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น โดยผู้เรียน และผู้สอน เพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรม และมวลประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ และบังเกิดผล การเรียนรู้ที่พึงประสงค์

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546, หน้า 69 อ้างถึงใน วีระวัฒน์ เพ็ชรฉกรรจ์, 2549, หน้า 15) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรมีความหมายหลายนัย เช่น หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหา สาระ ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามเกณฑ์ที่คาดหวัง และยังหมายรวมถึง กระบวนการ ที่กำหนดไว้ในแผนการเรียน แผนการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน และมวลประสบการณ์ที่ผู้เรียน จะได้รับจากโปรแกรมการศึกษาดัง ๆ ตามช่วงระยะเวลาที่จัดเตรียมไว้ สำหรับกิจกรรมหนึ่ง ๆ ตามที่สถานศึกษากำหนด

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p. 49 อ้างถึงใน วีระวัฒน์ เพ็ชรฉกรรจ์, 2549, หน้า 16) ได้สรุปว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่เด็กจะต้องเรียนรู้ทั้งหมด โดยมีโรงเรียนเป็นผู้วางแผนและกำกับ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ทาบา (Taba, 1962, pp. 10-11 อ้างถึงใน วีระวัฒน์ เพ็ชรฉกรรจ์, 2549, หน้า 16) ได้สรุปคำจำกัดความของหลักสูตรไว้ 2 แนวคิด คือ

1. หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทุกอย่างที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามที่ต้องการ

2. หลักสูตร หมายถึง จุดประสงค์กับคำอธิบายรายวิชา

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p. 7 อ้างถึงใน เมธินี จำปาแก้ว, 2550, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า คือ การจัดเตรียมมวลประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอย่างกว้าง ๆ และจุดมุ่งหมายเฉพาะของโรงเรียน

จากแนวคิดของนักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่าน สามารถสรุปความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งหมดที่ทางโรงเรียนต้องการให้เกิดกับผู้เรียน มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ที่จะจัดให้กับผู้เรียนทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นเครื่องมือถ่ายทอดเจตนารมณ์ หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติ ลงสู่การปฏิบัติ ในการจัดการศึกษานั้นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อให้แน่ใจว่าเยาวชนแต่ละวัย แต่ละระดับการศึกษา ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน (อิสราง กล่อมพงษ์, 2550, หน้า 19) นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความสำคัญของหลักสูตร ไว้ดังนี้

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 17 อ้างถึงใน อิสราง กล่อมพงษ์, 2550, หน้า 19) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นโครงร่างกำหนด ประสบการณ์ของเด็ก ในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น ต้องอาศัยหลักสูตรเป็นเครื่องมือ นำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา

4. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง

7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาใดบ้างที่ช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่น และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ

8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปได้ด้วยความราบรื่น

9. หลักสูตรขอมำหนดลักษณะของสังคมในอนาคตว่าเป็นเช่นไร

10. หลักสูตรขอมำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียน ในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 9-10 อ้างถึงใน อิศราง กุลอมพษ์, 2550, หน้า 19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือ ซึ่งบอกให้กับเดิน หรือครูผู้สอนรู้ว่าจะต้องตั้งเข็มทิศไปทางใด และจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไร และระหว่างทางที่จะไปจะต้องทำอะไรบ้าง เป็นต้นว่า ต้องใช้สื่อ หรืออุปกรณ์ช่วย หรือต้องมีการตรวจสอบประเมินผล หรือต้องปรับปรุงวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการเรียนการสอนนั้น ตัวผู้เรียนจำเป็นต้องทราบล่วงหน้าว่า จะเรียนรู้อะไร และจะได้รับผลอย่างไร

สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการเรียนรู้ของเด็ก และเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน และเยาวชนของชาติ โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาให้คนในชาติเป็นคนดี มีปัญญา ใฝ่หาความรู้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถ และเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมบนพื้นฐานความเป็นไทยได้อย่างมีความสุข

องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร

นักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2532, หน้า 8 อ้างถึงใน เมธิณี จำปาแก้ว, 2550, หน้า 8) กล่าวว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์

4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
6. การประเมินผล

สุนทร บำเรอราช (2536, หน้า 49-50 อ้างถึงใน วีระวัฒน์ เพ็ชรฉกรรจ์, 2549, หน้า 18) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรกับโครงสร้างของหลักสูตรเป็นสิ่งที่แตกต่างกัน เรื่องของโครงสร้าง คือ สิ่งที่ทำให้เกิดรูปร่าง และมักจะคงทนกว่า ส่วนองค์ประกอบ คือ ส่วนเสริมให้โครงสร้างมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น องค์ประกอบของหลักสูตร จึงได้แก่

1. เอกสารหลักสูตร หลักสูตรทุกหลักสูตรจะมีเอกสารหลักสูตร บางที่เรียกว่า หลักสูตรแม่บท เช่น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เป็นเอกสารที่มีเนื้อหาถึง 426 หน้า โดยกำหนดสาระสำคัญเรียงลำดับดังนี้

- 1.1 คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
- 1.2 คำนำ เป็นการชี้แจงเกี่ยวกับความเป็นมาของหลักสูตรฉบับนี้
- 1.3 ข้อความต่าง ๆ ของหลักสูตร ประกอบด้วย
  - 1.3.1 หลักการ
  - 1.3.2 จุดหมาย
  - 1.3.3 โครงสร้างและเนื้อหา
  - 1.3.4 การเรียนการสอน
  - 1.3.5 เวลาเรียน
  - 1.3.6 การวัดผล การประเมินผล และการติดตามผล
- 1.4 รายละเอียดของกลุ่มวิชาต่าง ๆ
- 1.5 คำสั่งต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร

2. หนังสือเรียน และเอกสารประกอบการเรียน หนังสือเรียน หรือแบบเรียน มีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรมาก เพราะครูในโรงเรียนต่าง ๆ จะใช้แบบเรียนเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3. ระบบการประเมินผลการศึกษา การประเมินผลการศึกษา เป็นส่วนสำคัญยิ่งในขอบเขตของหลักสูตร เป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการทดสอบทุกรูปแบบที่ใช้

4. แนวการสอน หรือคู่มือการสอนวิชาต่าง ๆ แนวการสอน หรือคู่มือการสอนวิชาต่าง ๆ เป็นเอกสารอีกประเภทหนึ่ง นอกเหนือจากหนังสือ และเอกสารประกอบการสอน

5. ครูหรือผู้สอน ครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของหลักสูตร เพราะครูเป็นผู้ใช้หลักสูตร

6. กิจกรรม และการจัดประสบการณ์ กิจกรรม และการจัดประสบการณ์

เป็นองค์ประกอบอีกส่วนหนึ่งของหลักสูตร

7. สื่อการสอน และอุปกรณ์การสอน เป็นส่วนประกอบของหลักสูตร มีบทบาทสำคัญ คือ เป็นเครื่องมือของครูที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุถึงจุดประสงค์ของ และชัดเจนขึ้น

สัจจ อุทรานันท์ (2532, หน้า 9 อ้างถึงใน นวรัตน์ เปียมนิเวศน์, ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. จุดหมาย คือ ความประสงค์ หรือความต้องการทางการศึกษา มุ่งที่จะสนอง หรือให้เป็นไปตามความประสงค์

2. หลักการ คือ ทิศทาง หรือแนวทางที่จะนำไปสู่จุดหมายของ

3. โครงสร้าง คือ กลุ่มวิชา หรือรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร ซึ่งมีทั้ง และส่วนที่ให้เลือกเรียนตามความถนัด

4. จุดประสงค์การเรียนรู้ คือ ความรู้ ทักษะ หรือทัศนคติบางประการ ต้องเรียนรู้ หรือต้องปฏิบัติ

5. เนื้อหารายวิชา คือ ประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรง และทางอ้อม รายวิชานั้น ๆ ให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่วางไว้

6. สื่อการเรียน คือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจ เกิดทัศนคติ สื่อการเรียน ได้แก่ หนังสือ เอกสาร รูปภาพ และแผนภูมิ เป็นต้น

7. วิธีสอน การสอนย่อมช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น

8. การประเมินผล เมื่อทำการสอนแล้วผู้สอนจะต้องวัดและประเมิน มีความรู้ ความเข้าใจ ในจุดประสงค์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด

จากองค์ประกอบของหลักสูตร ตามแนวคิดของนักการศึกษา ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรย่อมประกอบไปด้วย องค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่

1. หลักการและจุดหมายของหลักสูตร

2. โครงสร้างของหลักสูตร

3. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

4. การจัดการเรียนรู้

5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร นักการศึกษา และนักพัฒนาหลักสูตร ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

กู๊ด (Good, 1973, pp. 157-158 อ้างถึงใน เมธินี จำปาแก้ว, 2550, หน้า 9)

ให้ความเห็นไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุง และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอน วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอน รวมทั้งการประเมินผล

ทาบ (Taba, 1962, p. 454 อ้างถึงใน เชื้อชาญ เกียรติธวัชร, 2547, หน้า 18) กล่าวว่าไว้ในหนังสือ Curriculum Development Theory and Practice ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงหลักสูตรอันเดิม ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผล การประเมินผล เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย และวิธีการ ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐาน หรือรูปแบบของหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2545, หน้า 8-10 อ้างถึงใน อิศรางค์ ก่ออมพงษ์, 2550, หน้า 23) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง การปรับปรุง หรือการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร กระบวนการต่าง ๆ จะแตกต่างกันในแง่ของขอบเขตเท่านั้น ในเรื่องของรายละเอียด และวิธีดำเนินการจะมีลักษณะที่เหมือนกัน การพัฒนาหลักสูตรย่อมมีผลกระทบต่อดังต่อไปนี้ 4 ด้าน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์
3. วิธีสอน
4. วิธีการประเมินผล

สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตร เนื่องมาจาก

1. สภาพสังคมเปลี่ยน ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์มากขึ้น จำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการอยู่รอด
2. วัฒนธรรมเปลี่ยนไป วัฒนธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาหลักสูตร เพื่อว่านักเรียนจะได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความผาสุก
3. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และอุตสาหกรรม หลักสูตรจึงต้องเปลี่ยนเพื่อให้ทันกับความก้าวหน้านั้น

4. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ
5. ปรากฏการณ์การศึกษาและการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป
6. ความก้าวหน้าทางจิตวิทยา

วิลรัตน์ จตุรานนท์ (2541, หน้า 57-63 อ้างถึงใน วีระวัฒน์ เพ็ชรฉกรรจ์, 2549, หน้า 22)

ได้สรุปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร
- ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- ขั้นที่ 3 การออกแบบหลักสูตร
- ขั้นที่ 4 การคัดเลือกเนื้อหาสาระและการจัดประสบการณ์
- ขั้นที่ 5 การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้
- ขั้นที่ 6 การนำหลักสูตรไปใช้
- ขั้นที่ 7 การประเมินการใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 8 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

จากการศึกษาความหมายของการพัฒนาหลักสูตร จากนักการศึกษาหลายท่าน สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตร คือ การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่ โดยผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนให้สัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของผู้เรียน โดยการจัดระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน จะเห็นได้ว่า ความหมายของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร เป็นสิ่งเกี่ยวเนื่องกัน ประกอบขึ้นเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ การปรับปรุงหลักสูตรเป็นการปรับเปลี่ยนเครื่องมือที่ใช้ในการสอนให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัย โดยต้องมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพทัดเทียมกับนานาชาติ

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

1. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในสถานศึกษา รวมทั้งภายนอกสถานศึกษาเพื่อระดมความคิด ประสพการณ์ ใช้ในการกำหนดหลักสูตร และพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงการแปรเปลี่ยนไปตาม ธรรมชาติของการศึกษา (วิระวัฒน์ เพ็ชรนกรกิจ, 2549, หน้า 49-51) โดยทั่วไปมีการดำเนินการ ใน 2 ส่วน คือ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552, หน้า 37)

1.1 การดำเนินการระดับสถานศึกษา ดำเนินการโดยคณะบุคคล ในระดับสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการ เพื่อพิจารณา จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระเบียบการวัดประเมินผล การเรียน รวมทั้งพิจารณาเกี่ยวกับเอกสารบันทึก และรายงานผลการเรียน ซึ่งต้องใช้ร่วมกัน ในสถานศึกษานั้น ๆ

1.2 การดำเนินการระดับชั้นเรียน ดำเนินการโดยครูผู้สอนแต่ละคน ในการออกแบบ หน่วยการเรียนรู้ และจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้อง เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ซึ่งอาจ มีความแตกต่างกัน จึงมีความเป็นไปได้ที่ครูผู้สอนรายวิชาเดียวกัน ระดับชั้นเดียวกัน อาจพิจารณา ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่แตกต่างกันได้ เพราะผู้เรียนที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบนั้น อาจมีความ ต้องการ และความสามารถแตกต่างกัน ดังนั้น กิจกรรมการเรียนรู้ หรืองานที่มอบหมายให้ผู้เรียน ปฏิบัติ สื่อการสอน หรือวิธีการวัดประเมินผล อาจต้องปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยทั่วไปดำเนินการโดยคณะกรรมการ หรือคณะทำงาน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ โดยสังเขป ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552, หน้า 37-83)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ และคณะทำงาน ซึ่งคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ แหล่งข้อมูลที่สำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา อาทิเช่น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ข้อมูลจากการวิเคราะห์ สภาพ ปัญหา จุดเน้น ความต้องการของชุมชน และของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ตลอดจนความต้องการของผู้เรียน

3. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การพิจารณาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา คำอธิบายรายวิชา และเกณฑ์การจบหลักสูตร สถานศึกษาจะต้องจัดทำเอกสารระเบียบการวัดผล ประเมินผล เพื่อใช้ควบคู่กับหลักสูตรสถานศึกษา

4. คณะกรรมการสถานศึกษา พิจารณาให้ความเห็นชอบ นำเสนอร่างเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา และระเบียบการวัดประเมินผล ต่อคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ หากมีข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการ จึงนำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปพิจารณาปรับปรุงร่างหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความเหมาะสม ชัดเจน ก่อนการอนุมัติใช้หลักสูตร เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว ให้จัดทำเป็นประกาศหรือคำสั่ง โดยผู้บริหารสถานศึกษา และประธานกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ลงนาม

5. ใช้หลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนนำหลักสูตรสถานศึกษาไปกำหนดโครงสร้างรายวิชา และออกแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย

6. วิจัย และติดตามผลการใช้หลักสูตร ดำเนินการติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ เพื่อนำผลจากการติดตาม ใช้เป็นข้อมูลพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพ และมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

2. การกำหนดวิสัยทัศน์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดวิสัยทัศน์หลักสูตรไว้ในระดับชาติ เพื่อให้สถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกแห่งใช้เป็นทิศทางในการจัดการศึกษาของตน เพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายเดียวกัน หากสถานศึกษามีความต้องการ หรือจุดที่ต้องการเน้นเพิ่มเติม ก็สามารถปรับ เพื่อแสดงจุดเน้นเพิ่มเติมให้ชัดเจนในวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาได้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน เป็นสมรรถนะพื้นฐาน 5 ประการ ที่ผู้เรียนพึงมี ซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้หลอมรวมอยู่ในมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางนั้น เป็นคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

2. ซื่อสัตย์สุจริต

3. มีวินัย

4. ใฝ่เรียนรู้

5. อยู่อย่างพอเพียง

6. มุ่งมั่นในการทำงาน

7. รักความเป็นไทย

8. มีจิตสาธารณะ

โรงเรียนอาจกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมได้ แต่หากเพิ่มคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางครอบคลุมคุณลักษณะที่จำเป็นเพื่อพัฒนาผู้เรียน ก็สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน โดยไม่จำเป็นต้องกำหนดเพิ่มเติมอีกก็ได้ (ส่วน ๓ การจัดการเรียนการสอน และมาตรฐานการศึกษา, 2552, หน้า 41-42)

3. การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

3.1 การกำหนดรายวิชา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้จัดแบ่งองค์ความรู้ และทักษะตามมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

3.1.1 ภาษาไทย

3.1.2 คณิตศาสตร์

3.1.3 วิทยาศาสตร์

3.1.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3.1.5 สุขศึกษา และพลศึกษา

3.1.6 ศิลปะ

3.1.7 การงานอาชีพ และเทคโนโลยี

3.1.8 ภาษาต่างประเทศ

สถานศึกษาจะต้องนำความรู้ และทักษะตามมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ไปจัดทำเป็น รายวิชา และกำหนดรหัสวิชา พร้อมทั้งตั้งชื่อรายวิชาให้สะท้อนสิ่งที่สอน ในรายวิชานั้น ๆ

3.2 ประเภทรายวิชา

3.2.1 รายวิชาพื้นฐาน เป็นรายวิชาที่เปิดสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนทุกคน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเรียนรู้

3.2.2 รายวิชาเพิ่มเติม เป็นรายวิชาที่สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถเปิดสอนเพิ่มเติมจากสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับจุดเน้น ความต้องการ และความถนัดของผู้เรียน หรือความต้องการของท้องถิ่น โดยมีการกำหนดผลการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน

4. การจัดรายวิชา

ระดับประถมศึกษา

รายวิชาพื้นฐาน การจัดรายวิชาพื้นฐานในระดับประถมศึกษาให้พิจารณาดำเนินการ ดังนี้

4.1 ให้สถานศึกษาจัดรายวิชาพื้นฐานตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ กลุ่มละ 1 รายวิชาต่อปี ยกเว้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดเป็นรายวิชา สังคมศึกษา และรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยรายวิชาประวัติศาสตร์ให้จัดการเรียนการสอน 40 ชั่วโมงต่อปี

4.2 สถานศึกษาสามารถปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้ตามความเหมาะสมกับจุดเน้นของสถานศึกษา ทั้งนี้ เมื่อรวมเวลาเรียนของรายวิชาพื้นฐาน ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้แล้ว ต้องมีเวลาเรียนรวม 840 ชั่วโมง ต่อปี

รายวิชาเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถกำหนดรายวิชาเพิ่มเติมตามความต้องการ โดยจัดเป็นรายปี ตามโครงสร้างเวลาเรียนที่กำหนด และมีการกำหนดผลการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ เมื่อรวมเวลาเรียนรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแล้ว ไม่เกิน 1,000 ชั่วโมง ต่อปี

5. การกำหนดเวลาเรียน หลักสูตรแกนกลางได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และเงื่อนไขในการกำหนดเวลาเรียน สำหรับสถานศึกษา เพื่อประกอบการพิจารณาในการจัดเวลาเรียนของสถานศึกษา ไว้ดังนี้

ระดับประถมศึกษา สามารถปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องมีเวลาเรียนรวม ตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และผู้เรียนต้องมีคุณภาพ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่กำหนด จากข้อกำหนดดังกล่าว สถานศึกษาสามารถจัดโครงสร้างเวลาเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของตน ได้อย่างหลากหลาย โดยพิจารณาจาก

5.1 ความพร้อมของสถานศึกษา สถานศึกษาต้องพิจารณาจำนวนครูผู้สอนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน ห้องเรียน และสถานที่สำหรับใช้เรียนงบประมาณ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน สถานศึกษาขนาดใหญ่ มีบุคลากร และครูผู้สอน แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เพียงพอ อาจมีรูปแบบของโครงสร้างหลักสูตรเวลาเรียน แตกต่างจากสถานศึกษาขนาดเล็ก ที่มีข้อจำกัดในเรื่องต่าง ๆ

5.2 ความต้องการ และจุดเน้นของสถานศึกษา เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบการจัดโครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน สถานศึกษาอาจจัดโปรแกรมการเรียนที่เน้นภาษาต่างประเทศ หรือ โปรแกรมการเรียนที่เน้นวิทยาศาสตร์ ซึ่งโครงสร้างหลักสูตรเวลาเรียนของโปรแกรมเหล่านั้น ย่อมแตกต่างกัน หรือสถานศึกษาที่อยู่ในเมืองใหญ่ ย่อมมีโครงสร้างหลักสูตรแตกต่างจากสถานศึกษาที่ตั้งอยู่บนดอย หรือชนบท เป็นต้น

5.3 ความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาควรมีการสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา ระดับประถมศึกษา สามารถปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องมีเวลาเรียนรวม ตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่กำหนด

6. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา คำอธิบายรายวิชาเป็นประโยชน์ในการสื่อสารแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งครูผู้สอน แต่ละระดับชั้น และบุคคลภายนอก หรือใช้ประโยชน์ในการเทียบโอน ซึ่งอาจจะระบุให้ทราบถึงกระบวนการเรียนรู้ หรือประสบการณ์สำคัญที่ผู้เรียนจะได้รับ

7. กำหนดเกณฑ์การจบหลักสูตร ระเบียบ และเอกสารการวัดและประเมินผล

7.1 กำหนดเกณฑ์การจบหลักสูตร คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา พิจารณาเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในส่วนของโครงสร้างเวลาเรียน และเกณฑ์การจบหลักสูตรว่า มีข้อกำหนด และเงื่อนไขอะไรบ้าง พร้อมทั้งพิจารณาโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อกำหนดเกณฑ์การจบหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกัน

7.2 จัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำเอกสารว่าด้วยระเบียบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน

8. การดำเนินการระดับชั้นเรียน ในระดับชั้นเรียนครูผู้สอนแต่ละคนมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำโครงสร้างรายวิชา และออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วหากรายวิชาใดมีผู้สอนมากกว่าหนึ่งคน ครูอาจร่วมมือกันทำงานเป็นทีม เพื่อวางแผน และออกแบบการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ

การจัดทำโครงสร้างรายวิชา รายวิชาแต่ละรายวิชานั้นประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้หลายหน่วย ซึ่งได้วางแผน และออกแบบไว้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย ดังนั้นเพื่อที่จะช่วยให้ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องเห็นภาพรวมของแต่ละรายวิชา จำเป็นต้องมีการจัดทำโครงสร้างรายวิชา เพื่อให้ได้ทราบว่ารายวิชานั้นประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้จำนวนเท่าใด เรื่องใดบ้าง แต่ละหน่วยพัฒนาให้ผู้เรียนบรรลุตัวชี้วัด โดยใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนเท่าใด สัดส่วนการเก็บคะแนนของรายวิชานั้นเป็นอย่างไร

หน่วยการเรียนรู้บูรณาการ หน่วยการเรียนรู้บางหน่วยอาจเป็นหน่วยที่บูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ลักษณะนี้ ครูผู้สอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันออกแบบ และวางแผนการสอน และการวัดประเมินผลหน่วยนั้น ๆ ร่วมกัน

แนวทางการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา

1. การตรวจสอบวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

- 1.1 วิสัยทัศน์มีความสอดคล้องกับสถานะปัจจุบันหรือไม่
- 1.2 วิสัยทัศน์ที่กำหนดได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องหรือไม่
- 1.3 วิสัยทัศน์มีเป้าหมายที่ชัดเจนรองรับหรือไม่
- 1.4 ข้อกำหนดภารกิจเป็นการสะท้อนความคิด และการปฏิบัติงานของสถานศึกษา และชุมชนหรือไม่
- 1.5 เป้าหมายสอดคล้องกับวิสัยทัศน์การจัดการศึกษาหรือไม่
- 1.6 เป้าหมายมีความชัดเจน และสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรแกนกลาง
มากนักน้อยเพียงใด
- 1.7 เป้าหมายครอบคลุมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนมากนักน้อยเพียงใด

2. การตรวจสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์

- 2.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์กำหนดตามสภาพปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมของผู้เรียนหรือไม่
- 2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการ และความจำเป็นของชุมชนมากนักน้อยเพียงใด

3. การตรวจสอบโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา

- 3.1 สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายของสถานศึกษามากน้อยเพียงใด
- 3.2 สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางมากนักน้อยเพียงใด
- 3.3 เวลาที่กำหนดในแต่ละกลุ่มสาระมีความเหมาะสมกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาคมากนักน้อยเพียงใด

3.4 สัดส่วนเวลาระหว่างสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กับเพิ่มเติม มีความเหมาะสม
มากน้อยเพียงใด

3.5 สัดส่วนเวลาที่กำหนดระหว่างสาระการเรียนรู้กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

4. การตรวจสอบรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

4.1 รายวิชาตอบสนองต่อสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นมากน้อยเพียงใด

4.2 รายวิชา ครอบคลุมผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค และสาระ
การเรียนรู้รายปี หรือรายภาค หรือไม่เพียงใด

4.3 รายวิชา มีความชัดเจน สะดวกต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด

5. การตรวจสอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5.1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งปลูกฝัง และสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์
เพื่อสังคมมากน้อยเพียงใด

5.2 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นเหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียน
มากน้อยเพียงใด

5.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้หรือไม่
อย่างไร

5.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ ความถนัด
ของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด

6. การตรวจสอบการจัดการเรียนรู้ และการส่งเสริมการเรียนรู้

6.1 สถานศึกษาได้มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภายในกลุ่มสาระ
และระหว่างกลุ่มสาระมากน้อยเพียงใด

6.2 สถานศึกษาได้มีการวางแผนกำหนดให้ผู้เรียนได้ทำโครงการหรือไม่อย่างไร

6.3 สถานศึกษาได้มีโครงการที่มีการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระหรือไม่อย่างไร

6.4 สถานศึกษา ได้กำหนดแนวทางการเรียนในแต่ละชั้นปีหรือไม่ อย่างไร

6.5 สถานศึกษาจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายพิเศษอย่างไร

7. การตรวจสอบการวัดและประเมินผล

7.1 รูปแบบ วิธีการ และเกณฑ์การวัดและประเมินผล ในระดับชั้นเรียน และระดับ
สถานศึกษา สอดคล้องกับแนวการวัดและประเมินผล ตามหลักสูตรแกนกลางมากน้อยเพียงใด

7.2 รายละเอียด เกณฑ์การผ่านช่วงชั้น และเกณฑ์การจบหลักสูตร เหมาะสม
กับผู้เรียน และสภาพชุมชน ท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด

7.3 วิธีการประเมินผลสถานศึกษา ได้เน้นการประเมินผลตามสภาพจริง
 มากน้อยเพียงใด

7.4 หลักเกณฑ์การประเมิน ออกแบบ ได้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

ตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

1. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร

1.1 มีข้อมูลที่แสดงความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรการศึกษา
 ขั้นพื้นฐานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1.2 มีเอกสาร และหลักฐานเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความสนใจ และกระตือรือร้น ที่จะหาความรู้เกี่ยวกับ
 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้
 ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

2.1 มีคณะทำงานที่รับผิดชอบการศึกษาเอกสารของหลักสูตร

2.2 มีข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 ของบุคลากรภายในสถานศึกษา

2.3 มีบัญชีรายชื่อสถานศึกษา และแหล่งการเรียนรู้

3. คณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการของสถานศึกษาตามระเบียบของ
 กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 จัดตั้งคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการฯ ตามระเบียบของ
 กระทรวงศึกษาธิการ

3.2 คณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการฯ เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง
 สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา

4. จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา

4.1 มีการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของ โรงเรียน ชุมชน และข้อมูลการดำเนินงาน
 อย่างเป็นระบบ

4.2 มีข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5.1 มีการนำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ชุมชน มาใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5.2 มีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสภาพของสถานศึกษา

6. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ และขอความร่วมมือ

6.1 มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ความเคลื่อนไหวของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ทราบ

6.2 บุคลากรทุกฝ่ายอาสาที่จะช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภารกิจที่ 2 จัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา

1. มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา

2. มีกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3. มีวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายการจัดการศึกษา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

4. มีโครงสร้างหลักสูตร

5. มีคำอธิบายรายวิชาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้งพื้นฐาน และเพิ่มเติม

6. มีหน่วยการเรียนรู้

7. มีแผนการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ภารกิจที่ 3 กำหนดแผนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

1. การบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.1 มีเอกสาร/ หลักฐาน การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

1.2 มีการจัดทำสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระ/ รายวิชา และกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน

1.3 มีการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ คิด และสรุปเป็นความรู้ และแนวคิดด้วยตนเอง

1.4 มีการสอนซ่อมเสริม และส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพที่ปรากฏเป็นหลักฐาน และตรวจสอบได้

- 1.5 มีระบบการประเมินผลตามสภาพจริง
- 1.6 ปฏิบัติตามระเบียบการเทียบโอนผลการเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ
2. การบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
  - 2.1 มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลาง
  - 2.2 มีกิจกรรมส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ ทำหน้าที่แนะแนวให้กับผู้เรียน
  - 2.3 มีแผนงาน/ โครงการ/ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริม และตอบสนองจุดเน้นของสถานศึกษา
3. การส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
  - 3.1 มีการจัดระดมทรัพยากร เพื่อใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
  - 3.2 มีเครือข่ายการเรียนรู้ใน และนอกสถานศึกษา
  - 3.3 มีสื่อการเรียนรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพียงพอตามความเหมาะสมของสถานศึกษา และชุมชน
  - 3.4 มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
  - 3.5 มีการส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน
  - 3.6 มีการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง
- ภารกิจที่ 4 การดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา**
  1. มีการประเมินคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ
    - 1.1 ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
    - 1.2 มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (School Base Management: SBM)
  2. จัดให้มีการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยองค์กรภายนอก
  3. สถานศึกษามีการรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อชุมชนเป็นประจำ (ปี/ ภาค)
- ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล**
  1. มีคณะกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษา
  2. มีแผนงาน/ โครงการนิเทศ ติดตาม กำกับ ในสถานศึกษา
  3. มีเอกสารหลักฐานการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรที่เป็นปัจจุบัน
  4. มีรายงานการนิเทศปรากฏเป็นหลักฐาน
  5. มีระบบกำกับ ติดตาม และประเมินผล

ภารกิจที่ 6 สรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

1. มีรายงานต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและชุมชนเป็นประจำ
2. มีการประเมินผลการใช้หลักสูตร

ภารกิจที่ 7 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร และหลักสูตร

สถานศึกษา

1. นำข้อมูล และปัญหาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมาย รวมทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาในปีต่อไป

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ปรับปรุง และพัฒนาจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ที่เกิดขึ้น ในการใช้หลักสูตรที่ผ่านมา และเพื่อช่วยให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชีดหลักการ และแนวคิดสำคัญ คือ มีมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน (Standards-Based Curriculum) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ขั้น มาตรฐานการเรียนรู้มีความสำคัญสำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่นเดียวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แต่กำหนดตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลาง เพื่อให้ชัดเจน และสะดวกในการจัดการเรียนการสอน และประเมินผลการเรียนรู้

ผู้เรียน - มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนทราบถึงสิ่งที่ตนต้องรู้ และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่ท้าทาย กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะก้าวไปให้ถึงจุดนั้น

ผู้สอน - มาตรฐานการเรียนรู้เป็นกรอบ และแนวทางในการสร้างหลักสูตร ออกแบบการเรียนการสอน และการประเมินผล ทำให้ทราบว่าอะไรเป็นสิ่งที่สำคัญที่นักเรียน ควรจะรู้ และปฏิบัติได้

ชุมชน ท้องถิ่น และระดับชาติ - มาตรฐานการเรียนรู้เป็นความคาดหวังทางการศึกษา ที่ตั้งไว้ร่วมกัน ช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง สื่อสารเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับหลักสูตร ทำให้บุคคล และส่วนต่าง ๆ ในระบบการศึกษาทำงานร่วมกันในการวางแผนพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และมีทิศทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐาน ครูผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตร จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องมาตรฐาน และกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอิงมาตรฐานเป็นอย่างดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545, หน้า 5-6 อ้างถึงใน วีระวัฒน์ เพชรฉกรรจ์, 2549, หน้า 37)

ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา คือ หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนา ผู้เรียน ให้เรียนอย่างมีความสุข เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล มีโอกาสใช้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร หลักสูตร สถานศึกษา ควรส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น สร้างความมั่นใจ และให้กำลังใจในการเรียนรู้ และเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรมสังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจ และศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อตัวบุคคล และสังคม สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรม และความอิสระของผู้เรียน มีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล และเป็นอิสระ เข้าใจในความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมโดยรวม สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรม มีความเสมอภาค มีความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลง ร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก (วีระวัฒน์ เพชรฉกรรจ์, 2549, หน้า 37)

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และสถานศึกษา มีบทบาทในการ พัฒนาหลักสูตรนั้น หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริม การใช้ และพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา และการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา มีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะส่งผล ให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับชาติ

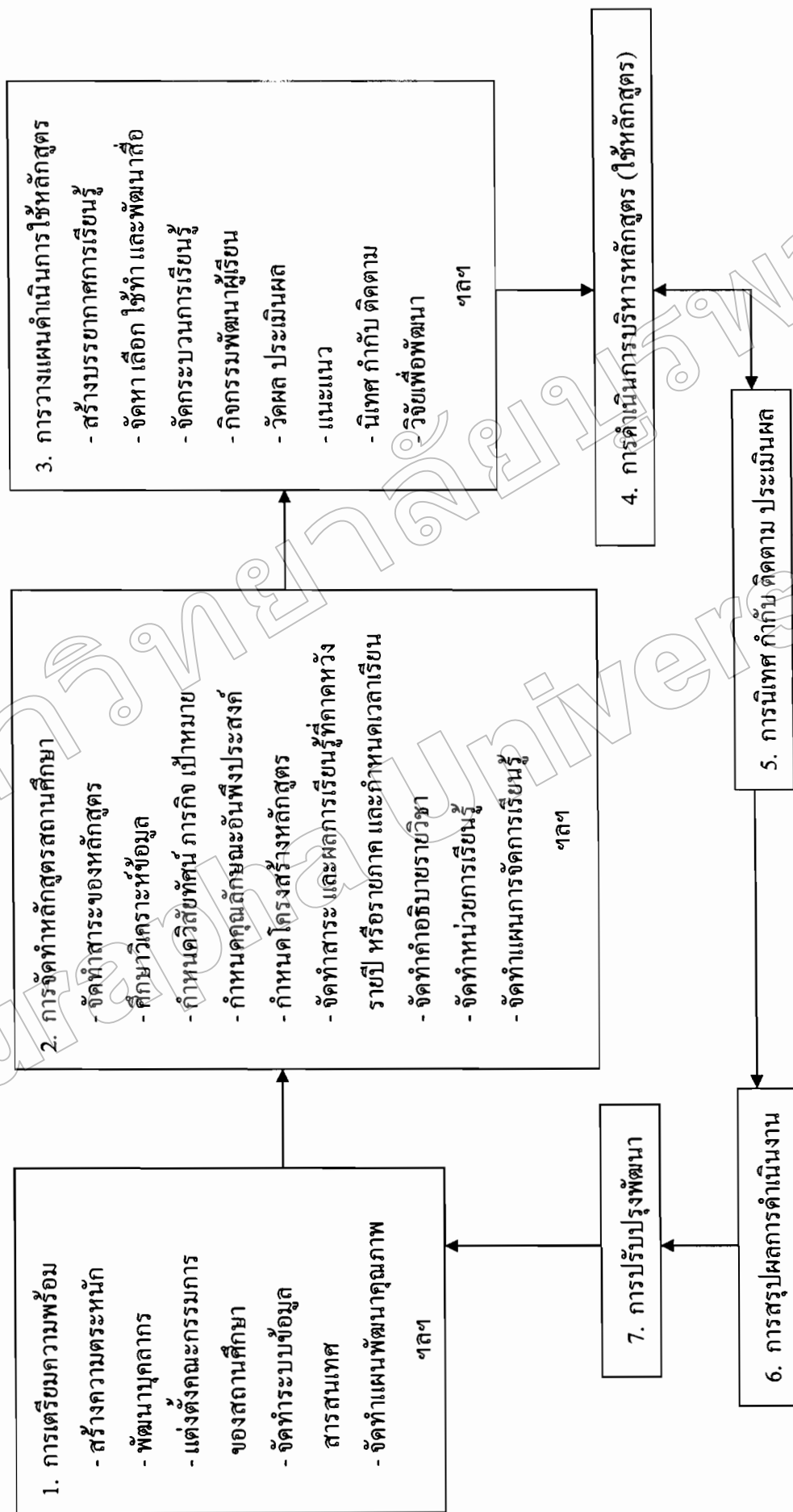
ระดับท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดอื่น ๆ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษา เป็นตัวกลางที่จะเชื่อมโยง หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กำหนดในระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา ส่งเสริมการใช้

และพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ โดยมีภารกิจสำคัญ คือ กำหนด เป้าหมาย และจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับท้องถิ่น โดยพิจารณาให้สอดคล้อง กับสิ่งที่มีความต้องการในระดับชาติ พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ประเมินคุณภาพการศึกษา ในระดับท้องถิ่น รวมทั้งเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัย และพัฒนา การพัฒนา บุคลากร สนับสนุน ส่งเสริม ติดตามผล ประเมินผล วิเคราะห์ และรายงานผลคุณภาพของผู้เรียน

สถานศึกษามีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผน และดำเนินการใช้หลักสูตร การเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล ในการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และรายละเอียด ที่เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่น ๆ ในระดับท้องถิ่นได้จัดทำเพิ่มเติม รวมทั้ง สถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และบทบาทที่สำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษา ก็คือ สถานศึกษา ต้องสร้างหลักสูตรของตนเอง ที่เรียกว่า หลักสูตรสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหาร และครูต้องทำหน้าที่ เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึง การสร้าง การใช้ และปรับปรุงหลักสูตร นอกเหนือจากหน้าที่ ในการสอน เมื่อสถานศึกษาสร้างหลักสูตรแล้ว ในขั้นต่อไปเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งต้อง มีการบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรสถานศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการหลักสูตร ผลผลิต จากการบริหารจัดการหลักสูตรจะนำเสนอในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา ทราบว่า สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างไร ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้าน การสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ การประสานงาน และการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบไปด้วย 7 ภารกิจ ดังภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

1. การเตรียมความพร้อม

กรมวิชาการ (2545, หน้า 7) ได้กล่าวถึง การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1.1 สร้างความตระหนักให้แก่บุคคล ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้อง ร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

1.2 พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา

1.3 ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการ ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และคณะกรรมการอื่น ๆ ตามความจำเป็น

1.4 จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา

1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.6 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับผู้ปกครอง นักเรียน หน่วยงาน องค์กร ในชุมชนทุกฝ่าย ได้รับทราบ และขอความร่วมมือ

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 305 อ้างถึงใน วีระวัฒน์ เพ็ชรฉกรรจ์, 2549, หน้า 305) ได้กล่าวว่า การนำเอาหลักสูตรใหม่เข้าแทนที่หลักสูตรเดิม จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีก็ต่อเมื่อได้มีการ เตรียมการที่จำเป็นอย่างอื่นควบคู่กันไปด้วย สิ่งจำเป็นที่ต้องเตรียม ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การเตรียมอาคารสถานที่ การเตรียมระบบ การบริหารของสถานศึกษา การเตรียมงบประมาณค่าใช้จ่าย การเตรียมปรับปรุงหลักสูตร การฝึกหัดครู และการเตรียมชุมชน และสังคม

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 196 อ้างถึงใน วีระวัฒน์ เพ็ชรฉกรรจ์, 2549, หน้า 305) ได้กล่าวว่า หลักสูตร เมื่อได้จัดทำเรียบร้อยแล้ว ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ควร ได้ทบทวนตรวจสอบ หลักสูตรอีกครั้ง ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ มีดังนี้ คือ ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้เกี่ยวข้อง ทราบเป็นระยะ ๆ ในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เอกสาร แผ่นพิมพ์ การอบรมครู ผู้บริหาร ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

จากแนวความคิดของนักการศึกษา สรุปได้ว่า การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา จะต้องดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ หลักสูตร ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นระบบ

2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546, หน้า 242-257) ได้กล่าวถึง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาว่า จะต้องกำหนดควิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย จุดหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การผลิต การเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลหลักสูตรการศึกษา

กรมวิชาการ (2545, หน้า 9) ได้กล่าวถึง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาว่า จะต้องกำหนดในการบริการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดควิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา
3. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา แต่ละช่วงชั้น และสัดส่วนเวลาเรียน
5. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาค
6. จัดทำคำอธิบายรายวิชา
7. จัดทำหน่วยการเรียนรู้
8. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
9. กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
10. กำหนดสื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้
11. กำหนดการวัดผลและประเมินผล
12. บริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากร ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องดำเนินการโดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดปรัชญา และเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา กำหนดโครงสร้างหลักสูตร แต่ละช่วงชั้น และสัดส่วนเวลาเรียน กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ กำหนดสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดสื่อการเรียนรู้ และการกำหนดวัดผลประเมินผล

3. การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546, หน้า 408) ได้กล่าวไว้ถึงการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน มีขั้นตอน ดังนี้

1. เลือกหาแนวคิด หรือแนวเรื่อง
2. พัฒนาแนวคิดให้สอดคล้องกับปัญหา และความสนใจของผู้เรียน
3. จัดหาแหล่งข้อมูล หรือแหล่งเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับแนวเรื่องที่กำหนด

4. วางแผนการจัดการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด

5. สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้

6. ประเมินผลความก้าวหน้าแต่ละด้านของผู้เรียน

7. ประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละขั้นตอน เพื่อสังเกตพฤติกรรมการเรียน และการมีส่วนร่วม ปฏิบัติกิจกรรมทุกขั้นตอนของผู้เรียน

8. แลกเปลี่ยนข้อมูล และแสดงผลงาน จากการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันของผู้เรียน

กรมวิชาการ (2545, หน้า 9) ได้กล่าวถึง การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้

2. จัดหา เลือก ใช้ ทำ และพัฒนาสื่อ

3. จัดกระบวนการเรียนรู้

4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5. วัดผลและประเมินผล

6. เน้นแนว

7. วิจัยเพื่อพัฒนา

8. นิเทศ กำกับ ติดตาม

จากแนวความคิดเห็นของนักการศึกษา ดังกล่าวสรุปได้ว่า การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรจะต้องดำเนินการโดยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จัดหา เลือก ใช้ ทำ และพัฒนาสื่อ จัดกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน วัดผลและประเมินผล เน้นแนว การวิจัยเพื่อพัฒนา และการนิเทศ กำกับ ติดตาม

4. การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546, หน้า 124-125) ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์ และกระบวนการบริหารจัดการของสถานศึกษาว่า จะต้องจัดทำระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยการควบคุม ตรวจสอบ แทรกแซง และประเมินคุณภาพ ตลอดจนให้มีการรายงานผล ต่อสาธารณชนอย่างจริงจัง และเที่ยงตรง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด โรงเรียนจะต้องดำเนินการวางแผน ปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา และตัวชี้วัดคุณภาพของสถานศึกษา

2. สำรวจจุดอ่อน และจุดแข็งของตนเอง

3. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ

4. ปรับเปลี่ยนระบบโครงสร้างการบริหารงานเดิมของโรงเรียนให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการที่กำหนด

5. จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานให้ครอบคลุม ทั้งระดับ โรงเรียน/ หมวด/ ฝ่าย/ งาน และบุคคล

6. ลงปฏิบัติงานตามแผน และ โครงสร้างการบริหารงานใหม่

7. ประเมินตนเองตามสภาพจริงทุกปีการศึกษา (การประเมิน

8. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของ โรงเรียน

ความสำเร็จของการจัดการศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ขึ้นอยู่

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

2. การทำงานเป็นทีม

3. การสร้างความตระหนัก และความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากร

4. การกำหนดผู้รับผิดชอบให้เหมาะสมกับภาระงาน และตำแหน่ง

5. การวางแผนกำกับดูแล และการติดตามผลทุกระยะ

การมีส่วนร่วม และการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้อง โดยให้เกิดการป

ระหว่างบ้าน และโรงเรียน กรมวิชาการ (2545, หน้า 27) ได้กล่าวถึง การดำเนิน

หลักสูตร (ใช้หลักสูตร) ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. มีการประเมินคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ

1.1 ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

1.2 มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (School Based

2. จัดให้มีการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยองค์กรภายนอก

3. สถานศึกษามีการรายงานการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นประจำ (รายปี/ ราย

จากแนวความคิดเห็นของนักการศึกษา สรุปได้ว่า การดำเนินการบริหาร

(ใช้หลักสูตร) สถานศึกษาจะต้องดำเนินการโดยจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการ

การประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม การประเมินการอ่าน คิด

และเขียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การประเมินกิจกรรมพัฒนา

การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

5. การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

สัจจ อุทรานันท์ (2532, หน้า 30-31) ได้กล่าวถึง นิเทศภายในโรงเรียน แบ่งออกเป็น

2 ประเภท ได้แก่

1. งานนิเทศทั่วไป เป็นกระบวนการพัฒนานุเคราะห์ให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ไม่ใช่การเรียนการสอน

2. งานนิเทศการสอน เป็นกระบวนการพัฒนานุเคราะห์ให้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา การวัดและประเมินผล
กรมวิชาการ (2545, หน้า 11) ได้กล่าวถึง การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล
ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร และงานวิชาการภายในสถานศึกษา

2. การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร และงานวิชาการภายนอกสถานศึกษา

จากแนวความคิดเห็นของนักการศึกษา ดังกล่าว สรุปได้ว่า การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล สถานศึกษาจะต้องดำเนินการ โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการวางแผนการนิเทศ การสร้างเครื่องมือ ดำเนินการนิเทศ รวบรวม วิเคราะห์และสรุปผล และรายงาน

6. การสรุปผลการดำเนินงาน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 250-251) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการประเมินผลหลักสูตรไว้ดังนี้

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่า หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้น สามารถสนองวัตถุประสงค์ ที่หลักสูตรต้องการหรือไม่ สนองความต้องการของผู้เรียน และสังคมอย่างไร

2. เพื่ออธิบาย และพิจารณาว่า ลักษณะส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรในแง่ต่าง ๆ เช่น หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผล สอดคล้องกันหรือไม่ หรือสนองความต้องการหรือไม่

3. เพื่อตัดสินว่าหลักสูตร มีคุณภาพดีหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้ มีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอะไรบ้าง

4. เพื่อตัดสินว่า การบริหารงานด้านวิชาการ และการบริหารงานด้านหลักสูตร เป็นไปอย่างถูกต้องหรือไม่ เพื่อหาแนวทางการบริหารหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ

5. เพื่อติดตามผลผลิตจากหลักสูตร คือ ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หลังจากการผ่านกระบวนการทางการศึกษามาแล้วตามหลักสูตร ว่าเป็นไปตามความมุ่งหวังหรือไม่

6. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่างๆ ในหลักสูตร เพื่อช่วยในการตัดสินใจว่า ควรใช้หลักสูตรต่อไป หรือควรปรับปรุงพัฒนาในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเพื่อยกเลิกการใช้หลักสูตร

กรมวิชาการ (2545, หน้า 27) ได้กล่าวถึง การสรุปผลการดำเนินงานในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. มีการรายงานต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและชุมชนเป็นประจำ
2. มีการประเมินผลการใช้หลักสูตร

จากแนวความคิดเห็นของนักการศึกษา สรุปได้ว่า ผลการดำเนินงานสถานศึกษา จะต้องดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตร สรุปผลการใช้หลักสูตร ปรับปรุงและพัฒนา กระบวนการบริหาร จัดการหลักสูตร และจัดทำรายงานประเมินผล เพื่อเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้อง และสาธารณชนรับทราบ

7. การปรับปรุงพัฒนา

สุชา พงศ์ถาวรภิญโญ (2546, หน้า 36) ได้กล่าวถึง การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร ไว้ว่า การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จะต้องดำเนินการนำผลการติดตาม และรายงานผลการประเมิน ไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุง การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กรมวิชาการ (2545, หน้า 27) ได้กล่าวถึง การปรับปรุงพัฒนาบริหารจัดการหลักสูตร ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหา ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุง และพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
2. สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุง และพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากแนวความคิดเห็นของนักการศึกษา สรุปได้ว่า การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการที่สถานศึกษา นำผลการนิเทศ การกำกับ ติดตาม ประเมินผล มาใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อผู้เรียน และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน และสังคมได้

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ตำแหน่งการบริหาร

ตำแหน่งการบริหารเป็นตัวแปรที่สำคัญในการดำเนินการบริหารจัดการขององค์การ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในแต่ละตำแหน่ง จะส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นในการบริหารจัดการ สถานศึกษาแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพจิต จัยวัฒน์ (2546 อ้างถึงใน กัญญาภัก สิริธิบุศย์, 2552, หน้า 57) ได้ทำการศึกษาความพร้อมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การดำรงตำแหน่งในสถานศึกษาที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความพร้อมในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ในภาพรวมทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คารม ช่วยสุข (2545 อ้างถึงใน กัญญาภัก สิริธิบุศย์, 2552, หน้า 57) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในสถานศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการหลักสูตร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน แตกต่างกัน สอดคล้องกับ สมชาย สุขผึ้ง (2547) ได้ศึกษาปัญหาการวางแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ปัญหาการวางแผนกลยุทธ์ ของโรงเรียน จำแนกตามสถานภาพในการดำรงตำแหน่งที่แตกต่างกัน มีปัญหาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ตำแหน่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพราะถ้าบุคลากรที่มีการดำรงตำแหน่ง การบริหารในสถานศึกษา ที่มีตำแหน่งการบริหารแตกต่างกัน ย่อมมีความคิดเห็น ทักษะคติ ความพร้อม และรับรู้ปัญหาในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่แตกต่างกัน

ประเภทสถานศึกษา

ประเภทสถานศึกษา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน และมีผลต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเห็นได้จากการที่กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศให้ใช้หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สพฐ. 293/2551 เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตั้ง ณ วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 ทั้งนี้ ให้เริ่มใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในโรงเรียนต้นแบบ และโรงเรียนที่มีความพร้อมในการใช้หลักสูตร ตามรายชื่อที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศ ตั้งแต่ ปีการศึกษา 2552 เป็นต้นไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 4) จากการศึกษาของ กิตติชัย

รุจิมงคล (2544, หน้า 90) ในเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน และประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน เขตการศึกษา 12 พบว่า ประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน เขตการศึกษา 12 เปรียบเทียบกับประเภทโรงเรียนที่ต่างกัน มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ มนตรี บุญธรรม (2544) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารกับ ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ประสิทธิผลของโรงเรียน จำแนกตามประเภทของโรงเรียน มีความแตกต่างกัน

จากการศึกษางานวิจัยเห็นได้ว่า ประเภทสถานศึกษาเป็นตัวแปรที่สำคัญในการบริหารจัดการหลักสูตร เพราะประเภทสถานศึกษาที่แตกต่างกันจะมีปัญหาในการบริหารจัดการหลักสูตร ที่แตกต่างกันด้วย

ขนาดสถานศึกษา

ขนาดสถานศึกษา เป็นตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมในการใช้หลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เนื่องจากสถานศึกษาที่มีขนาดของโรงเรียน ที่แตกต่างกัน จะได้รับการจัดสรรงบประมาณการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน เป็นผลให้การ บริหารงานด้านต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมยศ เนินสุวรรณ (2543) พบว่า โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จะมีบุคลากร และมีรายได้สนับสนุนการจัดการสอน ของครูได้เพียงพอ มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ด้านงบประมาณ ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็ก ไม่มีปัจจัยที่ได้เปรียบเลย งานวิจัยของ บุญผา สุขภาคกิจ (2542) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษา ที่มีขนาดต่างกัน มีความเห็นต่อปัญหาการบริหารโรงเรียนแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้อง กับ อรปภา แสนพรหมจันแดง (2547) ได้ศึกษาพบว่า ความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมพบว่า สถานศึกษาขนาดใหญ่กับสถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาขนาดกลาง มีความพร้อม แตกต่างกัน โดยสถานศึกษาขนาดใหญ่มีความพร้อมมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ชัยพจน์ รักษาม (2544, หน้า 114-115 อ้างถึงใน ชุมพร ป้อมสันเทียะ, 2554, หน้า 61) ได้ทำการศึกษาการเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนระดับ มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า การเตรียม ความพร้อมในด้านการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ มีรายการที่ปฏิบัติสูงกว่า โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก ในด้านกิจกรรม การชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ มีรายการปฏิบัติสูงกว่า โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก และในด้านการเตรียมบุคลากร ของสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ มีรายการปฏิบัติสูงกว่า

ดังนั้น ขนาดสถานศึกษา จึงเป็นปัจจัยส่งผลกระทบต่อปัญหาและแนวทางในการ
งานวิชาการ และการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลัก
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ขนาดสถานศึกษาที่ต่างกัน จะใช้ทรัพยากร
ต่างกัน เช่น บุคลากร และงบประมาณ ปัจจัยต่าง ๆ ส่วนเกี่ยวข้อง ต่อการทำให้
พัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาแตกต่างกัน

งานวิจัยในประเทศ

พินัย โพธิ์ศรี (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะ
แก้ปัญหการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง)
ของครู โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในการใช้
อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน จากการพิจารณาเป็นรายข้อ พบปัญหาอันดับแรกของแต่ละด้าน
คือ ด้านหลักสูตร และองค์ประกอบของหลักสูตร การจัดทำแผนการสอนที่เน้น
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นกระ
ด้านการนิเทศและด้านการพัฒนาบุคลากรทางการสอน การส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมสัมมนา
และด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอน ได้แก่ การวัดผลและการ
ในส่วนที่เน้นกระบวนการ และเมื่อเปรียบเทียบปัญหาในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่า
ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 (2543) ได้ศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 5 ผลการวิจัย พบว่า ด้านการวางแผนประชาสัมพันธ์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีกำหนดการในการชี้แจงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาไว้ในปฏิทินปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ด้านการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์หลักสูตร รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีกำหนดการในการชี้แจง

รายละเอียดตามกำหนดการในปฏิทินปฏิบัติงานด้านการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก
 รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ ผู้รับผิดชอบในการประสานงาน หรือมีการมอบหมาย
 ให้มีการประสานงาน ด้านการเตรียมบุคลากรของสถานศึกษา รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด
 คือ มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครู เข้าร่วมประชุมอบรมเกี่ยวกับหลักสูตร ด้านการมอบหมายงาน
 จัดบุคลากรรายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีข้อมูลเกี่ยวกับวุฒิ และประสบการณ์
 ของบุคลากร การจัดแบ่งสายงาน รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีผู้รับผิดชอบที่เหมาะสม
 ในการจัดทำข้อมูลของสถานศึกษา ด้านการจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น รายการที่โรงเรียน
 ปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิทยาการท้องถิ่น ด้านการจัดระบบ
 เกี่ยวกับนักเรียน รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ ผู้รับผิดชอบที่เหมาะสมในการจัดทำข้อมูล
 ความถนัด และความสนใจของนักเรียน ด้านการจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
 กับหลักสูตร ด้านการจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมาก
 ที่สุด คือ มีแผนผังการใช้อาคารเรียนและห้องเรียน มีการมอบหมายงานให้บุคลากรรับผิดชอบ
 เป็นลายลักษณ์อักษร และมีการจัดบริเวณโรงเรียนอย่างสะอาด ร่มรื่น สวยงาม

ภัทรวดี อุดมมนกุล (2545) ได้ศึกษา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา
 หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาหลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา
 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการศึกษา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
 ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
 สถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ในเรื่อง
 คุณธรรมจริยธรรม มาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น โดยนำกิจกรรมหรือเนื้อหาในเรื่องการท้องเที่ยว
 ในท้องถิ่น มาใช้ในการกำหนด สาระการเรียนรู้รายปี/ รายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่
 นำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยนำกิจกรรม หรือเนื้อหาเกี่ยวกับ
 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น มาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน
 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า บุคลากรในโรงเรียน
 ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูล
 เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ได้ บุคลากรใน โรงเรียนไม่มีเวลา
 ที่จะดำเนินการและยังขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น

งานวิจัยต่างประเทศ

ไดมูซิโอ (Dimuzio, 1990, p. 3803-A) ได้ค้นคว้าวิจัย เรื่อง ขนาดของโรงเรียน บรรยากาศในโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในมลรัฐนิวยอร์ก ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ขนาดของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ในทางตรงข้ามกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาทางการอ่าน และคณิตศาสตร์ ต่ำกว่านักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แลนเจนบัค (Langenbach, 1972, pp. 35-38 อ้างถึงใน สมมาศ ทองร่วง, 2537, หน้า 31) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง เจตคติของครูที่มีต่อการใช้ และการวางแผนพัฒนาหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ครูมีประสบการณ์ หรือมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือพัฒนาหลักสูตร และมีเจตคติทางบวกต่อการใช้หลักสูตร และการวางแผนหลักสูตร มากกว่าครูที่มีประสบการณ์ หรือไม่มีส่วนร่วม

เรแกน และลีทวูด (Regan & Leithwood, 1974, pp. 10-64 อ้างถึงใน สมมาศ ทองร่วง, 2537, หน้า 27) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักสูตรสำเร็จรูป สำหรับนักเรียนอนุบาลในเมืองออนตาริโอ ประเทศแคนาดา โดยใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรสำเร็จรูปสำหรับโรงเรียนอนุบาล มีดังต่อไปนี้ ปัจจัยเกี่ยวกับครู ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร เจตคติต่อหลักสูตร และปรัชญาหลักสูตร ปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ ความชัดเจนในหลักสูตร การฝึกอบรมผู้ปฏิบัติการเผยแพร่ แนวความคิดแนวปฏิบัติ การนิเทศและติดตามผล การให้ข้อมูลย้อนกลับ ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร ได้แก่ การสนับสนุนของผู้บริหาร การนิเทศติดตามผล ปัจจัยเกี่ยวกับผู้เรียน ได้แก่ นิย ความสามารถของผู้เรียน เจตคติของผู้เรียนต่อกิจกรรมหลักสูตร และปัจจัยเกี่ยวกับผู้ปกครอง นักเรียน ได้แก่ เจตคติของผู้ปกครองต่อหลักสูตร

วีเวียน (Vivian, 1996) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และรูปแบบการคิด เรื่อง การให้คิดปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว ช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพของแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ยังคงมีผลสัมฤทธิ์คงเดิม เมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน การนำไปสอน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบด้านการคิด ด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ยูเนสโก (UNESCO, 1978, p. 66 อ้างถึงใน วิวัฒน์ สัมฤทธิ์รัชมาสัย, 2534, หน้า 27) สรุป ปัญหาการใช้หลักสูตรบางประเทศในทวีปเอเชีย ซึ่งได้แก่ ประเทศอัฟกานิสถาน บังคลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกา พบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาเกี่ยวกับ

การขาดการประสานงานที่ดี ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมครู เกี่ยวกับหลักสูตรขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนเอกสาร หลักสูตร ตำราเรียน ไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ และศูนย์พัฒนาหลักสูตร ขาดการวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

จากการศึกษาค้นคว้าผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้พิจารณาได้ว่า ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรนั้น เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับตัวบุคคล เช่น ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และในด้านที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารจัดการ อันได้แก่ การเตรียมความพร้อม การจัดทำหลักสูตร การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร) การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การสรุปผลการดำเนินงาน รวมทั้งการปรับปรุงพัฒนา